

Türkiye'nin İnsani Diplomasisi ve Kalkınma İşbirliği

CEMALETTİN HAŞİMİ*

ÖZET Son on yılda uluslararası kalkınma yardımı Türk dış politikasının vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Kalkınma işbirliği faaliyetlerini hem coğrafi olarak hem de kalkınma programlarının çeşitliliği açısından genişleten Türkiye'nin başarılı talep odaklı yardım politikası ve insani krizlere verdiği etkili yanıtlar küresel ölçekte dikkat çekmiştir. Sistematik bir artış gösteren Türkiye, 2011 yılında yardım alan ülkeler listesinde yer alan 131 ülkeye kalkınma yardımı sağlayarak 2012 yılında kalkınma yardımlarında 4., insani yardım cömertliğinde ise 3. büyük ülke haline gelmiştir. Türkiye'nin kalkınma yardımlarına ilişkin en güncel ve kapsamlı verileri sunan bu çalışma, son on yıla odaklanarak Türkiye'nin uluslararası yardım politikasının bir tarihçesini sunmayı amaçlamaktadır.

Mesafe Önemlidir

O Türkiye'nin çok boyutlu ve etkili dış politika arayışını incelemenin bir yolu da kalkınma yardımlarına ve insani krizlere verilen tepkilere odaklanmaktır. Yoksulluk, eşitsizlik, insan kaynaklarının zayıflığı ve üksüzlük, ekonomik kırılganlık ve insani krizler küresel siyasetin yakasını bırakmazken, küresel bir aktör olma arayışındaki Türkiye, böyle bir politikayla derinlemesine ilgilenmeye başlamış ve kalkınma işbirliği faaliyetleri ile insani yardıma siyasi bir öncelik vermiştir. Bu konularla aktif olarak ilgilenen siyasi irade, on yıldan kısa bir süre içinde olumlu karşılık bulmuş ve Türkiye'nin çabaları, özellikle hızı ve etkinliği açısından çok sayıda övgüye konu olmuştur.¹

"Eğer BM'den bilgisayar talep edersem, bu aylar sürecektir ve bir dizi değerlendirme gerektirecektir. Bana 7.000 dolarlık ekipman vermek için 50.000 dolar harcayacaklar. Türkiye'den bilgisayar talep edersem önümüzdeki hafta gelirler" diyor Somali'nin Mogadişu Belediye Başkanı Mohamed Nour, Eylül 2013'te kendisine Türkiye'nin Somali'ye yaptığı yardımlar

sor
uld
uğ
un
da.
2

* John Hopkins Üniversitesi

Insight Türkiye

Cilt 16 / Sayı 1 /
2014, s. 127-145

Ocak 2013'te Somali Cumhurbaşkanı Hasan Şeyh Mahmud, Somali'de Türk modelinin özellikleri olarak tanımladığı hususları detaylandırmıştır.

"Somali'deki Türk modeli çok çok net... Biz Somali'de şunu yapmak istiyoruz dediler ve yaptılar. Oradalar. En üst düzey liderlerinden başlayarak, ülkenin başbakanı ailesiyle birlikte, diğerleri, başbakan yardımcısı, bakanlıklar oraya geliyorlar. Projelerin nasıl gittiğini görmek ve izlemek için iki ayda bir Somali'ye gelen bir başbakan yardımcısı var. Gerçekten elle tutulur projeler inşa ediyorlar ya da uyguluyorlar... Orada iş yapıyorlar. Kendi arabalarını kullanıyorlar. Şehri taşıyorlar. İnşaat yapıyorlar. Öğretmenlik yapıyorlar. Sadece Mogadişu'da halka ücretsiz hizmet veren bir dizi klinik var. Aynı şeyi yapıyorlar - Puntland ve Somaliland'da da aynı şeyi yapmaya başladılar... Türklerin desteği sayesinde Mogadişu bugün daha temiz. Çöp toplama kamyonlarını ve her şeyi onlar sağladı ve şehir bugün daha temiz."³

Ne Cumhurbaşkanı ne de Belediye Başkanı Türkiye'nin yardımlarını överken yalnız değil. Türkiye'den ve Türkiye dışından neredeyse tüm siyasi aktörler, mülteciler, BM temsilcileri ve STK'lar 2011'den bu yana benzer yorumlar yaptı. İki yıl sonra bugün, Türkiye'nin Somali'ye yaptığı insani yardım, Afrika'da ve başka yerlerde insanların kalbini ve aklını kazanan en iyi bilinen eylemlerden biri haline geldi.⁴

Somalililerin uluslararası insani yardımın "orada olma" boyutuna odaklanmaları için nedenler var, zira son 20 yıldır Somali'ye yapılan acil insani yardımların neredeyse tamamı "güvenlik kaygıları" nedeniyle fiziksel bir mesafeden koordine edildi. Güvenliğin önemli olduğuna şüphe yok, ancak Türkiye de bu endişeden muaf değil, zira diğer birçok saldırı ve tehdide ek olarak yakın zamanda em- bassy'si ölümcül bir saldırıya maruz kaldı.⁵ Güvenlik durumuna rağmen Türkiye, özellikle Ağustos 2011'de Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın tarihi ziyaretinden bu yana Somali'nin yeniden inşasında aktif rol oynamaktadır.⁶ Acil insani yardım Somali'nin yeniden inşası için kapsamlı bir programa dönüştü ve Türkiye "yatırım yapmak için istikrarı bekleyen diğer ülkelerin aksine Somali'nin istikrarına yatırım yapan" tek ülke olarak tanımlandı.⁷ Ayrıca Türkiye, Afganistan, Irak, Suriye, Yemen gibi benzer güvenlik sorunları yaşayan birçok ülkede de çeşitli derecelerde aktif olmuştur.⁸

Uluslararası yardımın etkinliğinin güvensiz siyasi koşullardan zarar gördüğüne şüphe olmasa da, böyle bir bağlam yardım faaliyetlerine yabancı değildir ve uluslararası yardımın zorluklarını açıklamak için tek faktör olamaz. Görünüşe göre, daha önemli olan sadece *fiziksel mesafe* değil, *etkili mesafe* olarak tanımlanabilecek şeydir.⁹

Türkiye, uluslararası yardımın anlamını, tüm "mesafelerin", özellikle de ulus-devletlerden oluşan yerleşik dünya sisteminin yarattığı duygusal kopuşun ötesine geçmesini sağlayacak şekilde bağlamsallaştırmayı başarmıştır.

CEMALETTİN HAŞİMİ
Yeniden

"yardıma muhtaç yabancı bir kişi" olarak değil, küresel adaletsizliğe ve dünya sistemine hakim olan "diğer devletlerin" yanlış politikalarına tanıklık eden ve bunları sembolize eden yaşayan bir birey olarak algılanmaktadır. Bu bağlamda uluslararası yardım, stratejik hesapların, siyasi uyumun ya da dayanışma ifadesinin bir sonucu olmaktan ziyade, Türkiye'nin kendi anlamının doğal bir parçası olarak ele alınmıştır. *Yeni Türkiye*'yi iç siyasetten küresel siyaset vizyonuna ve Türk siyasi elitlerinin kendi algılarına kadar bir bütün olarak tanımlayan şeydir. Böyle bir algı, Türkiye Başbakanı, Başbakan Yardımcıları veya Türkiye'deki STK'lar tarafından yapılan günlük konuşmalarda ve ifadelerde görülebilir.

Yoksulluk, eşitsizlik ve insani krizler küresel siyasete musallat olmaya devam ederken, Türkiye kalkınma işbirliği faaliyetlerine ve insani yardıma

STK'ların harekete geçirilmesi, STK'ların doğrudan katılımı

Neredeyse tüm siyasi-resmi figürler, yardım kurumlarının yeniden düzenlenmesi ve yardım kuruluşlarına yapılan sürekli atıflar, Türkiye'deki yardım faaliyetlerinin bu şekilde politik olarak yeniden yazılmasının ifadeleridir. "Duygulanım"ın bu kurumsal, prosedürel ve siyasi konuşlandırılması, Türkiye'nin hem uygulamada hem de prosedürde mevcut uluslararası yardımın sınırlarının ötesine geçerek kendine has özellikleri olan farklı bir uluslararası işbirliği yardımı biçimi geliştirmesini sağlamıştır.

Somali vakası ve Türkiye'nin başarısı pek çok örnekten biridir ancak Türkiye'nin uluslararası yardımlarının etkisini ve etkinliğini daha görünür kılan tetikleyici bir vaka olduğu için daha fazla dikkat çekmektedir. Ayrıca bu vaka, Türk yardımlarının diğer benzer kalkınma işbirliklerinden ayırt edici özelliklerini incelemek için tam bir çerçeve sunmaktadır.¹⁰ Bununla birlikte, 2013 yılı itibarıyla Türkiye Asya'dan Afrika'ya, Orta Doğu'dan Avrupa'ya ve Amerika'dan Uzak Doğu'ya kadar 100'den fazla ülkede faaliyet göstermektedir.

Dolayısıyla sorular devam ediyor: Türk yardımlarının siyasi tarihi nedir? Türkiye'nin uluslararası kalkınma yardımlarının başarısı ve ayırt edici özellikleri nasıl açıklanabilir? Bu sadece donör ülkeler listesine yeni katılan bir başka örnek mi yoksa bundan daha fazlası mı? Türk dış politikası söyleminde insani diplomasi ve yardım arasındaki bağ nasıl korunmaktadır? Bunlar, Türkiye'nin dış yardım politikalarını bağlamsallaştırmak için cevaplanması gereken önemli sorulardır.

"Dış Yardım" ve Uluslararası Politika

Nasıl ki Türkiye'nin insani yardımları Somali'den daha fazlasını kapsıyorsa, resmi kalkınma yardımlarının (RKY) kendisi de acil insani yardımlardan daha fazlasını kapsamaktadır.

TİKA yardım
görevlisi
Afrika'da
çocuklarla poz
veriyor.

AA

RKY'nin yalnızca bir alt kümesini temsil eder. Dış yardım basitçe, gelişmiş bir devletten gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelere nakdi veya aynı malzeme ve kaynak akışını ifade eder.¹¹ Ancak, resmi yardım olarak kabul edilen yardımların şekli ve içeriği uluslararası politika kadar karmaşıktır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) Kalkınma Yardımı Komitesi (DAC), bu zorluğu çözmek için 1961 yılında standart hale gelen ve farklı yardım türlerini birbirinden ayırmak için aşağıdaki gibi belirli kriterler öneren belirli bir RKY tanımı yapmıştır:

"...DAC RKY Alıcıları Listesinde yer alan *ülke ve bölgelere ve çok taraflı kalkınma kurumlarına*, devlet ve yerel yönetimler de dahil olmak üzere resmi kurumlar veya bunların yürütme organları tarafından sağlanan ve her bir işlemi *gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınma ve refahının teşvik edilmesini temel amaç edinen, imtiyazlı nitelikte olan ve en az yüzde 25 oranında bir hibe unsuru taşıyan* akışlar."¹²

Kalkınma yardımlarının çerçevesini belirleyen RKY, "resmi kalkınma yardımı, resmi yardım ve diğer resmi akışlar" olmak üzere üç alt yardım grubunu içermektedir. Resmi yardım

Birincisi, ekonomik kalkınma ve refahın temel amaç olduğu en az veya orta gelişmiş ülkelere yapılan doğrudan veya dolaylı yardımları kapsamaktadır. İkincisi ise çok taraflı kalkınma kurumlarına ve gelişmekte olan ülkelere verilen yardımları kapsar. Raporlama açısından, doğrudan askeri yardımların ve barışı koruma güçlerinin yaptırım unsurlarının hariç tutulması gibi RKY uygunluğu tarafından belirlenen bazı özel şartlar vardır. Üçüncü alan, doğrudan kalkınmaya yönelik olmayan veya %25'ten daha az bir hibe unsuru taşıyan yardımları ifade eder. Üçüncü çerçevede, "projeler ve programlar, nakit transferleri, mal teslimatları, eğitim kursları, araştırma projeleri, borç erteleme operasyonları ve sivil toplum kuruluşlarına yapılan bağışlar" ve insani yardımlar dahil olmak üzere tüm faaliyetler RKY kriterlerini karşılamaktadır.¹³ Bu net çerçeveye rağmen ODA kriterleri, uluslararası politikadaki dönüşümlere paralel olarak, özellikle STK'lar aracılığıyla ve STK'lar tarafından verilen tüm farklı yardım türlerini kapsamakta yetersiz kalmıştır. Son yirmi yılda, STK'lar "yardımın ulaştırılmasında aracı bir kurum" olmanın ötesine geçerek sahada "yardım ulaştıran ve organize eden doğrudan bir kurum" haline gelmiş ve¹⁴ özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana yardım kuruluşlarının yerleşik çerçevesine meydan okumuştur.

Uluslararası yardım literatüründe yoğun bir insani söylemin varlığının yanı sıra, bir ülkenin dış politika gündemindeki öncelikler ile uluslararası yardım arasında doğrudan bir ilişki vardır. Diğer bir deyişle, "gerçekçi" ve özenle hazırlanmış ulusal çıkarlar, genel bir eğilim olarak, devletlerin uluslararası yardım konusundaki politika ve önceliklerini şekillendirmektedir. Tanımı gereği ille de negatif bir korelasyon teşkil etmeyen bu ilişki iyi bir şekilde belgelenmiştir ve bu ilişkiye verilen tepkiler çeşitlilik göstermektedir. Bazıları bunu daha geniş ve "uğursuz" ulusal çıkarların bir parçası olarak tanımlarken, diğerleri bunu insanlığın ya da küresel sorumluluğun temel bir ifadesi olarak ele almıştır. Bununla birlikte, yardımın gerekliliği hiçbir zaman doğrudan tartışılmamış veya reddedilmemiştir.

Türk yardımları, Türk uluslararası yardımlarının coğrafi yayılımı ve yardım kuruluşlarının güçlenmesinin Türkiye'nin bölgesel ve küresel bağlamdaki yükselişle örtüşmesi olarak bağlamsallaştırılabilir. Türkiye, bu ilişkiyi tartışmak ya da reddetmek yerine, siyaset ve yardım faaliyetleri arasındaki bağlantıyı, bu ilişkinin duyarlı yeni bir uluslararası düzen oluşturma tartışmasının bir parçası olmasına izin verecek şekilde yeniden konumlandırma iddiasında bulunmuştur. Bunu göstermenin bir yolu, bir sonraki bölümde tartışılacak olan Türkiye'deki kalkınma yardımı siyasetinin tarihine odaklanmaktır.

Türkiye Taşınıyor, Kurumlar Yeniden Düzenleniyor

Türkiye'nin kalkınma işbirliği kurumlarının tarihine hızlı bir bakış, yardım faaliyetlerinin gücü, derinliği ve çeşitliliği ile siyasi ve ekonomik istikrar ve Türkiye'nin kendi tanımladığı rolü arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Küresel siyasette Türkiye. Akçay, dış yardımlar açısından Türkiye'de Cumhuriyet dönemini üç evreye ayırmaktadır: 1923-1992, 1992-1999 ve 1999'dan bugüne.¹⁵ Her dönem, ekonomi-politik kabiliyetleri ima etmenin yanı sıra, Türkiye'nin dış politika seçeneklerinin derinliğini ve karmaşıklığını da yansıtmaktadır.

İlk dönem Türkiye'nin tarihinin önemli bir bölümünü kapsamakta ve çoğunlukla kişisel ve geçici girişimlerle karakterize edilmektedir. Türkiye 1980'lerin ortalarından itibaren "ilk kez DAC kriterlerine paralel" yardım uygulamış ve Devlet Planlama Teşkilatı'na bağlı Türk İşbirliği Ajansı'nın kurulmasıyla yardım faaliyetlerini resmi olarak yeniden düzenlemeye ve planlamaya başlamıştır.¹⁶ Ancak 1992 yılına kadar hem yardım miktarı ve çeşitliliği zayıf kalmış hem de uluslararası yardımların planlanması, koordinasyonu ve dağıtımı için merkezi bir kurumsal yapılanma olmamıştır.¹⁷ Bu dönemde Türkiye, alıcı ülke rolü dışında uluslararası yardım tartışmalarında yer almamıştır.

Akçay'a göre ikinci dönem, 1992 yılında Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak yardım faaliyetlerinin koordinasyonu sorununa cevap vermek üzere Ekonomik, Kültürel, Eğitim ve Teknik İşbirliği Başkanlığı (EKETİP) olarak da bilinen Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı'nın (TİKA) kurulmasıyla başlamıştır.¹⁸ Niyetlere rağmen, sorunların çözümünde fazla ilerleme kaydedilememiş ve bu dönemde Türkiye'nin uluslararası yardımları çoğunlukla Orta Asya ve Kafkasya'daki Türki ülkelerle sınırlı kalmıştır.¹⁹ Ayrıca, siyasi istikrarsızlık ve ekonomik krizler Türkiye'nin uluslararası yardımlarını etkilemiştir. 1992'de toplam yardım miktarındaki ani artış, ardından gözle görülür bir düşüş ve sonraki yıllarda düzensiz yükseliş ve düşüşler bunu açıkça göstermektedir.

Tablo 1: 1992-2002 Yılları Arasında Türkiye'nin Uluslararası Yardımları (milyon ABD Doları)²⁰

1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
1.182	283	54	149	188	383,37	400,77	380,22	202,17	139,65	144,76

1992 yılından itibaren Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Türkiye uluslararası alanda aktif bir rol üstlenebileceği konusunda iyimserdi. Ancak, böyle bir rolün tartışılması bir yana, siyasi istikrarsızlık, ekonomik krizler ve kurumsal yapı eksikliği Türkiye'nin bu iddiasını uluslararası yardım faaliyetlerine yansıtmamasını engelledi. Hem miktar hem de coğrafi kapsam açısından dağınık ve zayıf kaldı. Tüm çabalara rağmen, TİKA'nın 1992-2002 yılları arasında sadece 12 Program Koordinasyon Ofisi (POC) ve sadece 28 ülkede faaliyeti vardı.²¹

Akçay, TİKA'nın²² Başbakanlık ve Koordinasyondan Sorumlu Devlet Bakanlığı'na bağlandığı 1999 yılını üçüncü dönemin başlangıcı olarak

nitelendirmektedir

Tüm yardım faaliyetlerinin organizasyonu için Türk Cumhuriyetleri ve Akraba Toplulukları ile İlişkiler Genel Müdürlüğü görevlendirilmiştir.²³ Bürokrasideki yer değişikliği TİKA'nın faaliyetlerinin çeşitliliğini ve coğrafi kapsamını artırmasını sağlarken, yardım miktarındaki azalma 2003 yılına kadar devam etmiştir.

Uluslararası yardım politikalarındaki sistematik ve yapısal değişim Kasım 2002'de AK Parti'nin iktidara gelmesiyle başlamıştır. Hükümet değişikliği, Türkiye'nin küresel politikadaki rolüne özel atıflarda bulunarak kapsamlı bir işbirliği stratejisi geliştirilmesinin önünü açmıştır. Türkiye'nin kalkınma işbirliği politikasını uygulamaktan sorumlu yardım kuruluşu olarak TİKA'nın sonraki yıllarda dış politikada artan rolü, bu geçişin yanı sıra yardım faaliyetlerinin alan, derinlik ve güç bakımından genişlemesini yansıtmaktadır. Başka bir deyişle, kalkınma işbirliği kurumlarının yeniden yapılandırılması ve kapasitelerinin zenginleştirilmesi hem Türkiye'nin dönüşümünü temsil etmekte hem de değişimin zorunlu bir sonucudur.

Türkiye'nin Küresel Siyasette Yeniden Konumlandırılması: "TİKA Türkiye'dir"²⁴

Türkiye son on yılı, küresel siyasi bağlamda Türkiye'nin yeniden konumlandırılması ve yeniden yönlendirilmesi tartışmalarıyla geçirdi. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun da ifade ettiği gibi, Türkiye'nin "sınır ülkesi" rolünden, küresel politikanın "sınır ülkesi" rolüne geçişi sürdürme iddiası söz konusudur.

Soğuk Savaş döneminde Batı bloğu ve 1990'larda Doğu ile Batı arasında bir "köprü ülke" olan Türkiye'nin potansiyellerinin farkına varmak.²⁵ Davutoğlu'na göre 2000 sonrasında Türkiye'nin rolü, "çoklu bölgesel kimliklere sahip merkez bir ülke" olarak tanımlanmalıdır.

karmaşık küresel siyasi düzende tek bir karaktere indirgenemez". Türkiye'nin hem coğrafi hem de tarihsel olarak birden fazla bölge ve kültürle özdeşleşmiş olması, ülkenin "*merkez ülke* rolünü oynamasını" ve "aynı anda birden fazla bölgede manevra yapabilme" kabiliyetini bulmasını sağlamaktadır.²⁶

Bu çerçeveleme Türkiye'deki üç boyutlu dönüşüm tarafından takip edilmiş ve gerçekleştirilmiştir. Yoğun bir demokratikleşme programı, çok boyutlu dış politika vizyonu ve ekonomik başarı ile birlikte siyasi konsolidasyon ve istikrar, Türkiye'nin son on yıldaki dönüşümünün üç temel unsuru olarak tanımlanmıştır.²⁷ Koalisyonların veya zayıf hükümetlerin neden olduğu önceki siyasi krizlerin aksine, Türkiye 2002'den bu yana tek başına iktidarda.

**Türkiye 2013 yılı itibariyle
Asya'dan Afrika'ya, Orta
Doğu'dan Avrupa ve Uzak
Doğu'ya kadar 100'den fazla
ülkede faaliyet
göstermektedir**

Türkiye, anayasada yapılan çeşitli değişiklikler, referandum ve AB'ye katılım süreciyle birlikte kararlı bir demokratikleşme sürecine tanıklık etmiştir.

TÜRKİYE'NİN İNSANİ DİPLOMASİSİ VE KALKINMA İŞBİRLİĞİ

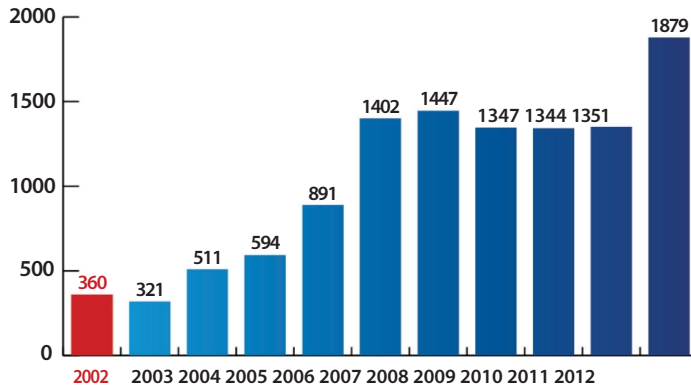
Türkiye son on yılı, küresel siyasi bağlamda Türkiye'nin yeniden konumlandırılması ve yeniden yönlendirilmesi tartışmalarıyla geçirdi

cess. Ekonomik olarak, finansal istikrar ve büyük ölçekli yatırımlar Türkiye'nin bölgede 'yükselen yıldız' olmasını sağlayarak Türkiye'yi dünyanın en büyük 16th ve Avrupa'nın en büyük 6th ekonomisi haline getirmiştir. Ayrıca, Türkiye Mayıs 2013'te IMF'ye olan tüm borçlarını geri ödemiştir. İçinde

Dış politika açısından Türkiye, Avrupa ve Orta Doğu'da artan etkinliğinin yanı sıra Asya'dan Latin Amerika'ya uzanan yeni coğrafyalara ulaşarak hem bölgesel hem de küresel siyasette aktif bir dengeleyici aktör haline gelmiştir. Bu dönüşüm süreci Eski Türkiye'den Yeni Türkiye'ye geçiş olarak tanımlanmaktadır.²⁸ Kısacası, Türkiye pro-aktif bir aktör olarak küresel siyaset sahnesine geri dönmüş ve kalkınma yardım kuruluşları ve STK'lar Türkiye'nin iddialı vizyonunu gerçekleştirmede en aktif aktörler olmuştur.

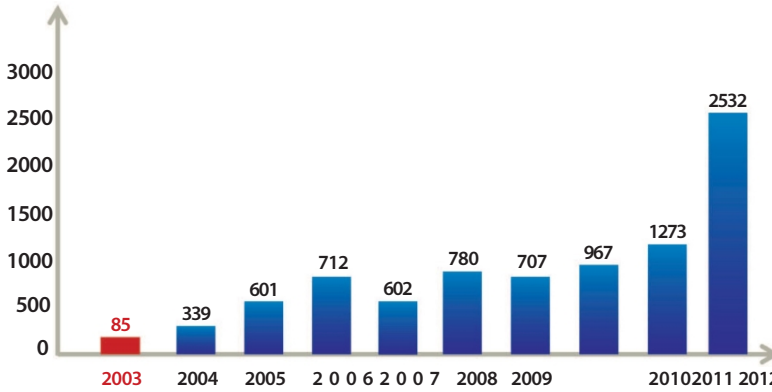
Kalkınma işbirliği alanında, TİKA'nın faaliyetlerindeki keskin artış bu dönüşümün somut bir göstergesidir. Eylül 2013 itibarıyla TİKA, tüm kıtalardan 110 ülkede kalkınma projeleri uygulamıştır ve 32 ülkede 35 POC'a sahiptir.²⁹ Asya'dan Afrika'ya, Avrupa'dan Latin Amerika ve Orta Doğu'ya kadar TİKA'nın proje uyguladığı ülkeler, Türkiye'nin yardım faaliyetlerinin coğrafi kapsamının derinliğini göstermektedir.³⁰ Aynı şekilde proje sayısı da önemli ölçüde artmıştır. Toplam proje sayısı 1992 ve 2002 yılları arasında uygulanan 2241 projeden 2002 ve 2012 yılları arasında 114.47'ye yükselmiştir; bu da her yıl uygulanan ortalama proje sayısında beş katlık bir artış anlamına gelmektedir. 2004-2012 yılları arasındaki toplam resmi yardım miktarı (yaklaşık 7,5 milyar ABD Doları), Yeni Türkiye'de uluslararası yardıma verilen sistematik önceliği yansıtmaktadır.³¹ Şekil 1, 2002 yılından bu yana uygulanan proje sayısındaki istikrarlı artışı göstermektedir.³²

Şekil 1: TİKA Tarafından Uygulanan Proje Sayısı (2002-2012)

Bu dönemde Türkiye'nin RKY'sindeki sistematik artış dünya çapında takdir toplamış ve 2011 ve 2012 yıllarındaki büyüme Türkiye'yi uluslararası yardımlarda OECD ülkeleri arasında birinci sıraya yükseltmiştir.³³ Bununla birlikte, RKY miktarındaki artış 2003 yılından bu yana Türkiye'nin uluslararası yardımlarının karakteristik bir özelliği olmuştur. Şekil 2 bu eğilimi göstermektedir.³⁴

Şekil 2: 2003-2012 Yılları Arasında Türkiye'nin Resmi Uluslararası Yardımları (milyon ABD Doları)

Daha önce de belirtildiği üzere, uluslararası yardım sadece RKY'ye indirgenemez. Doğrudan yatırımlar, acil insani yardımlar ve STK'lar da Türkiye'nin uluslararası yardım gündeminin önemli parçalarıdır. Tablo 2, 2009 yılından bu yana toplam kalkınma yardımı miktarını (milyon ABD Doları cinsinden) RKY ile karşılaştırmalı olarak göstermektedir.

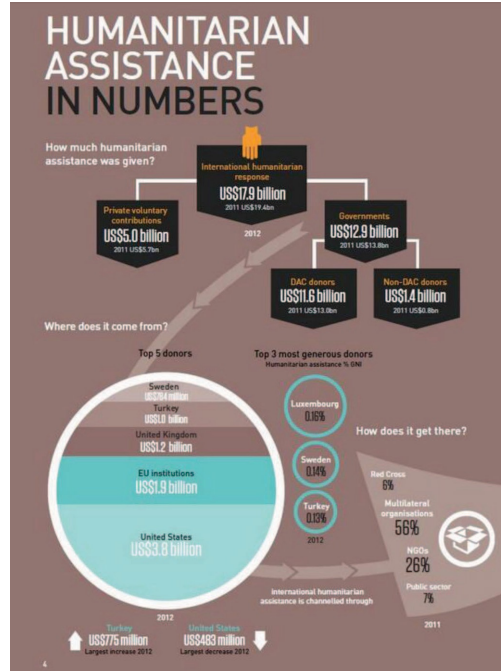
Tablo 2: Toplam Kalkınma Yardımı ve RKY³⁵

	Toplam kalkınma yardımı	Toplam RKY	STK'lar
2012	3324,83	2533,30	111,65
2011	2363,45	1273,01	199,52
2010	1718,18	967,42	105,68
2009	1519,65	707,17	109,00

Resmi insani yardım, Türkiye'nin uluslar arası yardım faaliyetlerinin belirleyici bir özelliği olmuştur. Türkiye'nin toplam RKY'sinin %40'ından fazlasını oluşturan bu yardımlar 2012 yılında 1 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Bu artış Türkiye'nin insani yardım alanında 4. en büyük donör, Gayri Safi Milli Gelire oranla cömertlikte ise 3. en büyük donör olmasını sağlamıştır. 2012'deki 775 milyon dolarlık en yüksek artışla bu durum

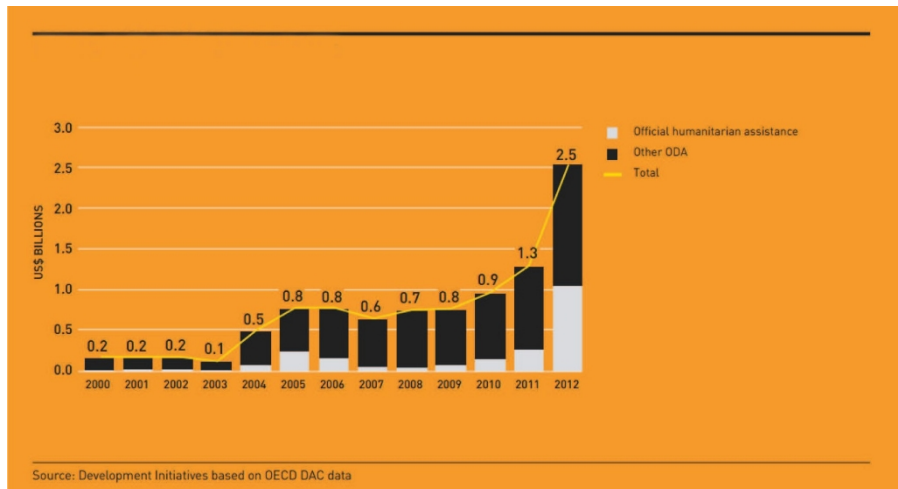
örünmüştür. Şekil 3, küresel ölçekte insani yardıma ilişkin en kapsamlı ve karşılaştırmalı verileri sunmaktadır.³⁶

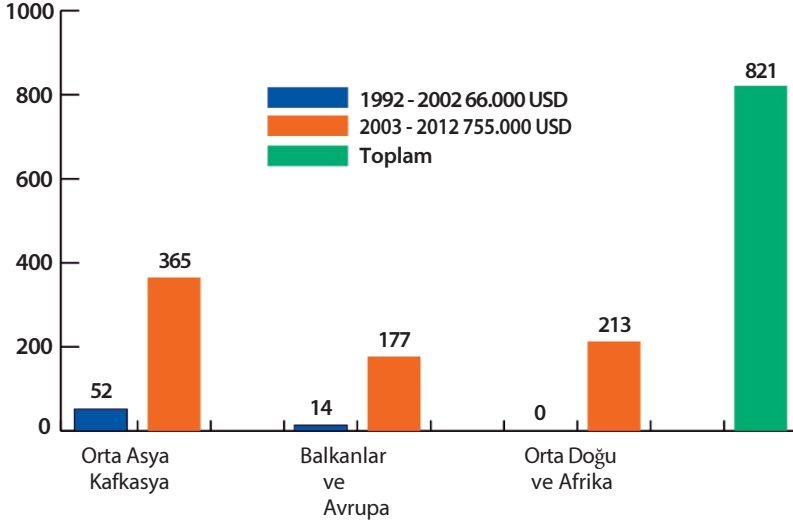
Şekil 3: Rakamlarla İnsani Yardım

Bununla birlikte, insani yardımlardaki artış 2012 yılına özgü değildir, zira insani yardımlar 2005 yılından bu yana Türkiye'nin RKY'sinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır (bkz. Şekil 4).³⁷ Ayrıca TİKA, faaliyetlerini tek bir bölgeyle sınırlandırmamak için projelerini uygularken geniş bir coğrafi kapsamı korumaya özen göstermiştir (bkz. Şekil 5).

Şekil 4: 2000-2012 Yılları Arasında Türkiye'den ODA Akışları

Şekil 5: TİKA'nın 2002-2012 Yılları Arasındaki Harcamalarının Bölgesel Dağılımı³⁸

Benzer bir eğilim 2004 ve 2012 yılları arasında RKY'nin bölgesel dağılımında da görülebilir (bkz. Tablo 3, milyon ABD Doları)³⁹

Tablo 3. Türkiye'nin Resmi Kalkınma Türkiye'nin Resmi Kalkınma Yardımlarının Bölgesel Dağılımı (milyon ABD Doları)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Toplam
Avrupa	30,19	95,59	83,108	83,94	133,5	126,37	139,84	77,18	87,83	858,548
Afrika	3,84	11,755	24,789	30,967	51,73	46,96	38,08	269,47	249,47	727,371
Amerika	0,18	0,04	0,144	1,118	7,63	2,9	11,2	1,87	2,42	27,50
Asya	195,46	422,49	536,02	430,606	575,54	509,59	730,35	876,87	1582,72	5859,65
Okyanusya	0	1,59	0	1,389	3,6	0,12	0,66	0,51	0,06	7,929

Kısacası, Türkiye son on yılda hem coğrafi kapsam hem de çeşitlilik açısından kalkınma yardımlarını ve insani yardımları genişletmeye sistematik olarak odaklanmıştır. Somali'deki başarı hikâyesinin yanı sıra Türkiye'nin En Az Gelişmiş Ülkelere (EAGÜ) yönelik politikası ve 2011'den bu yana Suriyelilere yönelik "açık kapı politikası" bu sürecin öne çıkan iki örneğidir.

Türkiye, Mayıs 2011'de EAGÜ'lere ilişkin 4th BM Konferansına ev sahipliği yapan ilk Batılı olmayan ülke olmuştur. STK'lar, 36 devlet ve hükümet başkanı, 96 bakan ve 66 uluslararası örgüt başkanının katılımıyla katılımcı sayısı 10.000'e ulaşmıştır.⁴⁰ Konferans, "yaşam beklentisi, okuryazarlık, yaşam standartları ve kişi başına düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla açısından ölçülen İnsani Gelişim Endeksi'nin (HDI) en düşük göstergelerini sergileyen" olarak kategorize edilen ve toplam nüfusu 900 milyon olan 48 ülkenin ihtiyaçlarını ele aldığı için en önemli etkinliklerden biridir.⁴¹ Konferans, "İstanbul Eylem

Programı "nın ilan edilmesiyle sona erdi.

TÜRKİYE'NİN İNSANİ DIPLOMASİSİ VE KALKINMA İŞBİRLİĞİ

Önümüzdeki on yıl için EAGÜ'lerin küresel kalkınmasının ana yollarını belirledi. Programa ek olarak Başbakan Erdoğan, Türkiye'nin EAGÜ'lere yönelik ekonomik ve teknik işbirliği paketini de açıklayarak ticaret, yatırım, eğitim, turizm, tarım, ormancılık ve yardım için teknik işbirliği konularında bir çerçeve ve özel politikalar sundu.⁴² Türkiye'nin teknik işbirliği projeleri ve programları için EAGÜ'lere yılda 200 milyon ABD Doları sağlamayı taahhüt ettiğini ancak 2012 yılında 359.91 milyon ABD Doları harcayarak bu taahhüdünü çoktan aştığını belirtmek önemlidir.⁴³

İkinci durum olan Suriyelilere yönelik açık kapı politikası, Türkiye'nin insani yardımlarının bir başka yönünü oluşturmakta olup, çeşitli uluslararası kuruluşların ve STK'ların temsilcileri tarafından övgüyle karşılanmıştır.⁴⁴ Ocak 2014 itibarıyla Türkiye'deki Suriyelilerin sayısı 700.000'e ulaşmış olup 200.000'den fazla mülteci Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından işletilen ve Geçici Koruma Merkezleri (GKM) olarak bilinen 21 barınma merkezinde yaşamaktadır. Tüm Suriyeliler ücretsiz sağlık hizmetlerine erişebilmekte ve eğitim de dahil olmak üzere temel ihtiyaçları AFAD'ın koordinasyonu ile TPC'lerde karşılanmaktadır. Yaklaşık 62.000 mülteci, ilköğretim de dahil olmak üzere eğitim kurslarına katılmış ve ayakta tedavi hizmeti verilen toplam sayı 2,1 milyona ulaşmıştır. Türkiye'nin 2011'den bu yana 2 milyar dolardan fazla harcama yaptığı ve sadece 140 milyon dolar dış yardım aldığı unutulmamalıdır.⁴⁵

Türkiye: Küresel Siyasetin Vicdanı

th26 Eylül 2013 tarihinde, 68th BM Genel Kurulu Dünya İnsani Zirvesi'nde konuşan BM Genel Sekreteri, Türkiye'nin uluslararası yardımlarından övgüyle söz etti ve Türkiye'nin 2016 yılında ilk Dünya İnsani Zirvesi'ne ev sahipliği yapacağını açıkladı. Zirve, "önümüzdeki yıl bölgesel istişarelerle başlayacak ve tüm aktörlerden insani yardım çalışmalarının nasıl yürütüldüğünü ve ihtiyaç sahiplerine yönelik yardımları nasıl geliştirebileceğimizi tartışmalarını isteyecek çok yıllık bir süreç" olarak tanımlanıyor.⁴⁶ Türkiye Dışişleri Bakanı bildiriye memnuniyetle karşıladi ve Zirve'yi "Türkiye'de düzenlenen en anlamlı Zirve" olarak tanımladı. 4th BM-LDC Konferansının ardından ilk Dünya İnsani Yardım Zirvesine ev sahipliği yapmak, Türkiye'nin uluslararası yardım alanındaki kilit rolünü gösteren bir başka tarihi dönüm noktasıdır. Bu anlamda Türkiye, insani krizler, yoksulluk ve küresel adaletsizlikle mücadelede katkı sağlama konusunda küresel ölçekte vazgeçilmez bir ortak ve lider ülke haline gelmiştir.

Türkiye'nin yeni rolü, son on yılda uluslar arası yardıma verilen stratejik önceliğin ve resmi ve sivil yardım kuruluşlarının faaliyetleriyle sağlanan maddi başarının bir sonucudur. Başbakan Erdoğan'ın öncü rolü bu değişimdeki en kurucu etkilerden biri olmuştur. Başta Somali ve Myanmar

olmak üzere yardım kampanyalarının büyük çoğunluğu

TİKA Afrika genelinde yüzlerce su kuyusu açıyor.

AA

ve Suriye'ye yönelik kampanyalar doğrudan Başbakan tarafından başlatılmış ve takip edilmiştir. Bu kampanyaların ilk duyurusu, dünyanın farklı bölgelerinde yaşanan acılar konusunda farkındalık yaratmaya yönelik resmi bir çağrı olarak Başbakanlık internet sitesine konulmuştur. Türkiye'nin yumuşak gücünü temsil eden yardım kuruluşlarına yapılan sürekli atıf ve desteğin yanı sıra,⁴⁷ BM Genel Kurulları, İslam İşbirliği Teşkilatı toplantıları ve uluslararası konferanslar gibi hemen hemen tüm uluslararası forum ve zirveler, küresel adaletin sağlanması için uluslararası yardımın gerekliliği konusunda farkındalığı artırmak için platform olarak kullanılmıştır. Bu platformlarda yapılan neredeyse tüm konuşmalarda ve iç politikada sürekli olarak adalet ihtiyacı, dünya düzeni ve yoksulluk arasındaki bağlantılar (BM ve liderlik başarısızlığı), yeni bir dünya düzenine duyulan ihtiyaç ve empati gibi belirli temalara atıfta bulunulmuştur.⁴⁸ Ayrıca, TİKA'nın koordinasyon işlevine ek olarak, AFAD, Kızılay, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı gibi tüm bağlı kuruluşların ve ilgili bakanlıkların temsilcilerinin katılımıyla, her büyük yardım kampanyasının uygulanmasını izlemek üzere özel bir Başbakan Yardımcısı atanmaktadır.⁴⁹

Tüm bu faaliyetlerde göze çarpan en önemli tema, Türkiye'yi tanımladığına inanılan tarihi, kültürel ve siyasi değerlere doğrudan atıfta bulunulması olmuştur. İnsani yardım, kökleri uzun bir tarihi geleneğe dayanan, Türkiye'nin kimliğinin doğal ve vazgeçilmez bir parçası olarak tanımlanmıştır.

Türk kimliğinin uzun süredir unutulmuş mirasını yeniden canlandırarak yeni bir küresel düzenin kurulmasının önünü açmak olarak görülüyor.

Ayrıca, bölgesel ve küresel istikrarın korunması, yoksulluğu azaltmayı ve küresel istikrarı korumayı hedefleyen kalkınma işbirliği ile doğrudan ilişkilendirilmiştir.

Resmi yardımların coğrafi kapsamının genişletilmesi ve hacminin artırılması Ankara'nın pro-aktif dış politikasının vazgeçilmez bir parçasıdır

sürdürülebilir küresel GELİŞİM Türk dış politikasında. Bu anlamda, resmi yardımların coğrafi kapsamının genişletilmesi, miktarının ve çeşitliliğinin artırılması Ankara'nın pro-aktif dış politikasının vazgeçilmez bir parçası olmuştur.⁵⁰ Bir yandan, yardım politikasının bu evrensel perspektifi küreselleştirici bir etkiye sahiptir

hem STK'lar hem de resmi kurumlar üzerinde. Öte yandan bu politika, Türk dış politika yapıcılarındaki bu eğilimin bir devamı niteliğindedir. Daha önce ya belirli bir bölgeye odaklanarak ya da yurtiçi yardım kampanyalarıyla sınırlı faaliyet gösteren bu kuruluşlar, Orta Asya'dan Sahraaltı Afrika'ya, Ortadoğu'dan Avrupa'ya kadar dünyanın farklı bölgelerini günlük tartışma ve faaliyetlerinin bir parçası haline getirmişlerdir.⁵¹

Bu anlamda, 2012 yılında düzenlenen 5. Yıllık Büyükelçiler Konferansı'nın ana teması olan "İnsani Diplomasi" (bundan sonra HD), Türkiye'nin uluslararası politikadaki konumunun bir ifadesiydi. HD, Türkiye'nin bakış açısıyla, insani yardımın ötesinde bir vizyon anlamına geliyor ve "tüm insanlığın geleceğiyle ilgili politika alanlarında yeni bir diplomasi dili" geliştirmeyi hedefliyordu.⁵² Konferansın sonuç bildirgesinde bu temanın seçilmesinin nedeni olarak şu ifadelerle yer verilmiştir:⁵³

"İnsani diplomasi, Türkiye Cumhuriyeti'nin şefkatli ve yetkin karakterini yansıtmakta ve çıkarlarımızı değerlerimizle birleştiren dış politikamızın insan odaklı niteliğini ortaya koymaktadır. Türk dış politikası, insan onurunu referans noktası olarak almakta ve bu doğrultuda tüm imkân ve kabiliyetlerini kullanma kararlılığını sürdürmektedir. Bu bağlamda ve yakın çevremizde yaşanan tarihi dönüşüm ışığında, Konferans'ta yapılan müzakereler, Türkiye'nin önümüzdeki dönemde Suriye'den Afganistan'a, Myanmar'dan Somali'ye uzanan geniş bir coğrafyada insani diplomasiyi etkin ve kararlı bir şekilde uygulamaya devam etmesi gerektiğini teyit etmiştir. ... Türkiye'nin tarihten gelen özel bağlara sahip olduğu Akdeniz'in güney ve kuzey havzalarında yaşanan gelişmelere kayıtsız kalamayacağı da teyit edilmiştir."

Açılış konuşmasında Dışişleri Bakanı Davutoğlu, HD'yi Türkiye'nin ortaya koyduğu vizyonun önemli bir parçası olarak tanımladı.

Türkiye'nin küresel siyasette temsil ettiği değerler. Tarihsel geleneklere ve ülkenin kültürel mirasına dayanan HD, Türkiye'nin uluslararası politikadaki rolünün, kimliğinin ve adalet arayışının temel bir ifadesidir. Davutoğlu tarafından detaylandırılan Türkiye'nin HD'sinin üç boyutu, Türkiye vatandaşlarına yönelik politikalar, coğrafi yakınlıktan bağımsız olarak kriz bölgelerine yönelik politikalar ve küresel düzen yapılarına ilişkin politikalar, Türkiye'nin uluslararası politikanın küresel dönüşümündeki rolünün bu şekilde çerçevelenmesinin temsilidir.⁵⁴ İlk olarak, Türkiye'nin HD'si, vize serbestisi politikasından yeni büyükelçiliklerin açılmasına, insani yardımdan olumlu sivil-devlet ilişkilerinin sürdürülmesine, kriz dönemlerinde proaktif olmaktan BM gibi uluslararası örgütlerde yeniden sorumluluk almaya kadar dış politikadaki neredeyse tüm faaliyetleri açıklayan bir model olarak sunuluyor. İkinci olarak, Westfalya ulus-devlet modelinin oluşturduğu diplomatik modellerin ve insani vizyonların ötesine geçmek için Türkiye tarafından geliştirilen bir çerçeve olarak tanımlanmaktadır.⁵⁵ Davutoğlu'nun Türkiye'nin ulusal kimliğinin özünü "hareket halindeki ulus" olarak tanımlamasının nedeni budur; bu da Türkiye'nin Doğu'dan Batı'ya ya da Güney'den Kuzey'e tarihsel karşılaşmalardan kaynaklanan çok boyutlu bir kimliğe sahip olmasını sağlamaktadır. Bu küresel kimlik çerçevelemesi sayesinde Türkiye'nin HD'si, vatandaşlar ve ortak bir tarihi paylaştığı halklar arasında ayırım yapmayan ve "tüm katılımcıların iradesini yansıtan" daha kapsayıcı ve temsili bir uluslararası düzen arayan bir perspektife dayanmaktadır.⁵⁶ Bu konuşmalarda önerilen yeni formülasyon, küresel siyasetin siyasi alanına uyarlanmış kimlik, kültür ve siyasi benlik algısının "büyük restorasyonu" olarak tanımlanmaktadır.⁵⁷ Bu anlamda, Batılı uluslararası düzen modelinin yarattığı duygusal mesafe, Türkiye'nin kimliğinin ve rolünün yeniden tanımlanmasından türetilen küreselleşmiş bir vizyonla aşılmaktadır.

Türkiye'nin kalkınma işbirliği, ulusal kimliğin yeniden tanımlanması, yerleşik dünya sisteminin eleştirisi, uluslararası politikanın yeniden tanımlanması ve Türkiye'nin küreselleşmiş bir dünyanın siyasi alanına girmesi temelinde kurulmuştur. Türkiye'nin resmi yardımlarını ve insani yardımlarını karakterize eden maddi başarı, bu temalar arasındaki karmaşık ilişkinin hem bir sonucu hem de temsilcisidir. Türkiye, başkalarının acılarına cevap vermenin ve adil bir küresel düzene doğru ilerlemenin tek yolu olarak gördüğü bu sistematik ve adanmış insani yardım ve resmi yardım vizyonu sayesinde insanların kalplerini ve zihinlerini kazanmıştır. ■

Son notlar

1. Şubat 2012'de dönemin OECD/DAC Başkanı Brian Atwood Türkiye'ye Kalkınma Yardımları Komitesi (DAC) üyeliği teklif etmiş, Ekim 2013'te ise OECD/DAC'ın şimdiki Başkanı Erik Solheim daveti yenilemiş ve "Türkiye'nin Somali'de attığı adımlar diğer DAC üyesi ülkeler için örnek teşkil edebilir. Türkiye'nin DAC'ın yürütme komitesinde yer alması bizim için faydalı olacaktır." <http://www.haber7.com/ic-politika/haber/1083599-zenginler-kulubu-turkiyeyi-ikna-etmeye-calisiyor>.
<http://www.tr.undp.org/content/turkey/en/home/presscenter/news-from-new-horizons/2012/05/>

2. Kyle Westaway "Türkiye istikrarlı bir Somali'den para kazanmaya hazırlanıyor." <http://qz.com/124918/turkey-is-poised-to-cash-in-on-a-stable-somalia>. 17 Eylül 2013.
3. Hassan Sheikh Mahmoud, CSIS'te yapılan konuşma "Somali'de Yönetişimin Geleceği." http://csis.org/files/attachments/130117_HassanSheikhMahamud_transcript.pdf. 17 Ocak 2013, s. 18-19.
4. Türkiye-Somali ilişkileri üzerine bazı okumalar için bakınız Amal Ahmad, "Understanding Somalia." <http://www.opendemocracy.net/amal-ahmed/understanding-somalia>. 1 Nisan 2013. Osman Jama Ali ve Mohamed Sharif Mohamud. "Sadece Türkiye Somali halkıyla dayanışma gösteriyor." <http://www.theguardian.com/commentisfree/2012/jan/26/un-somalia-crisis>. 26 Ocak 2012. Pınar Akdemir. "Somali'ye Türk yardımı: Afrika'da yeni bir nabız." <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2011/08/20118288361981885.html>. 2 Eylül 2011. Abdi İsmail Samatar. "Somali için yeni bir anlaşma: Nasıl işe yarayabilir?" <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2013/10/a-new-deal-for-somalia-how-can-it-work-20131021392150694.html>. 12 Ekim 2013. Alpaslan Özerdem. "How Turkey is emerging as a development partner in Africa." <http://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2013/apr/10/turkey-development-partner-africa>. 10 Nisan 2013. Ahmed Ali. "Turkish aid in Somalia: the irresistible appeal of boots on the ground." <http://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2013/sep/30/turkey-aid-somalia-aid-effectiveness>. 30 Eylül 2013. Julia Harte. "Türkiye Afrika'yı Şok Ediyor." *World Policy Journal*. vol. 29, no. 4, Kış 2012 - 2013, s. 27-38. J. Campbell "Turkeys love affair with Somalia." <http://blogs.cfr.org/campbell/2012/11/07/turkeys-love-affair-with-somalia>. 7 Kasım 2012. Türkiye'nin Somali'ye yönelik insani yardımının ayırt edici özellikleri ve etkisi, Türk politikasının başarısına, etkisine ve özelliklerine özel atıflar içeren olumlu yorumlara konu olmuştur. Aşağıdaki yorumlar Türkiye'nin girişimine ilişkin genel okuma eğilimini göstermektedir: "Somali, Türkler tarafından hayata döndürülen ölü bir ülke", "Somali halkının kalbini kazanmak için farklı davrandılar." "Bir ülke, Türkiye, Somali halkıyla dayanışma göstererek benzersiz bir şekilde karşılık verdi.""Somali halkı bu cesaret ve asalet eylemini yürekten takdir ediyor.""Türkiye'nin girişiminden öğrenilebilecek şey, en çok ihtiyacı olanlara doğrudan ve derhal samimi yardım sağladığınızda, insanların kalbini ve aklını kazandığınızdır.""Türkiye, Somali'nin durumunu uluslararası dikkatlere sunma konusunda diğer tüm ülkelerden daha etkili bir rol üstlendi."
5. Önceki olayların yanı sıra, Türkiye'nin Mogadişu'daki büyükelçilik binası 27 Temmuz 2013 tarihinde ölümcül bir saldırıya maruz kalmıştır. <http://www.aa.com.tr/en/s/208997--c>
6. Başbakan Erdoğan, eşi, çocukları, bakanlar, gazeteciler, ünlüler ve yardım kuruluşlarının temsilcilerinden oluşan 300 kişiyi aşkın kalabalık bir heyetle 29 Ağustos 2011 tarihinde Mogadişu'yu ziyaret ederek son 20 yılda Somali'yi ziyaret eden ilk lider oldu. Ziyaretin hemen ardından Kasım ayında Türkiye, şehirdeki büyükelçiliğini yeniden açarak Afrika ülkesi olmayan ilk ülke oldu ve Mart 2012'de Türk Hava Yolları İstanbul'dan Mogadişu'ya doğrudan uçuşlara başlayarak yine son 20 yılda Mogadişu havaalanına inen ilk büyük ticari havayolu şirketi oldu. Ziyaretten bu yana Türkiye, sağlık hizmetlerinden altyapı ve eğitime kadar tüm sektörlerde Somali'ye yardım ediyor. "İki Yılın Ardından Somali" adlı belgesel, Türkiye'nin Somali'deki projelerinin tamamını kapsamaktadır, bkz. <http://www.youtube.com/watch?v=iM6ZlRnqHHw>. Belgesel, Ağustos 2011'den bu yana Hükümet ve tüm STK'lar tarafından gerçekleştirilen tüm yardım faaliyetlerini kapsamaktadır. Güvenlik kaygıları konusunda Başbakan Erdoğan oldukça net konuşmuştur: "Mogadişu'daki Büyükelçiliğimizi yeniden açarak, güvenlik sorunları iddialarının yardımları geciktirmek için bir bahane olamayacağını da tüm dünyaya göstermiş olduk." 22 Eylül 2011'de BM Genel Kurulu'nun 66. oturumunda yaptığı konuşma, dünyanın dikkatini Somali'ye çekmiştir. http://gadebate.un.org/sites/default/files/gastatements/66/TR_en.pdf
7. Abdi Aynte, "Türkiye-Afrika İlişkileri Ankara'da Tartışıldı" <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/paneller/turkiye-afrika-iliskileriortak-kaderortak-gelecek/124>. 07 Şubat 2013. Türkiye'nin Afrika açılımı için bkz. <http://kdk.gov.tr/sayilarla/afrika-acilimi/11>
8. TİKAvizyon. "TİKA Faaliyetleri ve Resmi Kalkınma Yardımları," No.1 (Ağustos 2013), s. 4.
9. Burada "duygulanım" terimi, eylemler ya da davranışlar ile duygular, değerler ve hisler arasındaki karmaşık ilişkiler kümesini tanımlamak için kullanılmaktadır; birincisi ikincisi tarafından karakterize edilmekte ve şekillendirilmektedir. Dışişleri Bakanı Davutoğlu, son bölümde tartışılacak olan Türk insani yardımının tanımlayıcı özelliklerinden biri olarak "hemhal olmak" (duygu ve hislerde dost olmak) ifadesine atıfta bulunmuştur. Bu çerçevede "duygusal mesafe", Vestfalya ulus-devlet sistemi ile "yabancıların" acılarına karşı bireysel-siyasal farkındalık ya da körlük arasında sürdürülen ilişkiyi ifade etmektedir.

Ulus-devletler kümelenmesindeki yerleşik siyaset biçimleri, insani söylemin depolitize edilmesi dışında, küresel ölçekte bu tür bir farkındalığa yol açacak duygu, değer ya da hislerin beslenmesinin önünde yapısal engeller oluşturmaktadır. Davutoğlu'nun ilgili konuşması için bkz. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-yeni-atanan-baskonsoloslara-yonelik-hitabi_-28-haziran-2013.tr.mfa

http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-v_-buyukelciler-konferansinda-yaptigi-konusma_-2-ocak-2013_-ankara.tr.mfa

10. Sonnot 3'teki tüm referanslara bakınız.

11. Engin Akçay, *Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları*, (Ankara: Turgut Özal Üniversitesi Yayınları, 2012), s. 7.

12. RKY'nin ayırt edici özellikleri hakkında özet bilgi için bakınız OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) "Is it ODA." OECD Yayıncılık, Paris, 2008, s. 1.

13. OECD, (DAC). "İstatistiksel terimler sözlüğü," OECD, Paris. 2007

14. Akçay, *Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları*, s. 16.

15. Akçay, *Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları*, s. 63

16. Türkiye'nin hem RKY alıcısı hem de donör bir ülke olduğunu ve resmi olarak Türkiye'nin uluslararası yardım programının 5 Haziran 1985 tarihinde "Gambiya, Gine, Gine Bissau, Moritanya, Senegal, Somali ve Sudan'da kurumsal kapasite geliştirmeye yönelik 10 milyon ABD Doları değerinde kapsamlı bir yardım paketi" ile başlatıldığını belirtmek gerekir. Kapasite geliştirme ve teknik yardım alanında TAC'nin katılımı 1990'ların sonuna kadar devam etmiştir. bkz. http://www.mfa.gov.tr/turkey_s-development-cooperation.tr.mfa

17. Akçay, *Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları*, s. 65-67.

18. EKETIP, Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan TİKA'nın proto-formudur ve Türki ülkelere öncelik veren kalkınma yardımlarından sorumludur. TİKA'nın yanı sıra AFAD (2009 yılında kurulan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) ve Türk Kızılayı'nın (1868 yılında kurulan Türkiye'nin en büyük insani yardım kuruluşu) da özellikle acil durumlarda Türkiye'nin uluslararası insani yardımlarının gerçekleştirilmesinde etkili bir role sahip olduğunu belirtmek gerekir. Bununla birlikte TİKA, Türkiye'nin ulusal aktörler ve uluslararası kuruluşlarla kalkınma ve yardım işbirliği politikasının uygulanmasından sorumludur. Ayrıca TİKA, Türkiye'nin RKY istatistiklerini toplamak ve raporlamak üzere akredite edilmiştir. Dolayısıyla Türkiye'nin uluslararası yardım politikasının hikâyesini anlatmak, TİKA'nın hikâyesini anlatmak demektir. Kısa bir okuma için bkz. http://www.mfa.gov.tr/turkey_s-development-cooperation.en.mfa

19. Akçay, *Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları*, s. 73-76

20. Akçay, *Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları*, s. 73, 76, 79. Türkiye'nin uluslararası yardımları 2000'li yılların başına kadar yardım miktarına ilişkin sağlıklı veri toplamaktan yoksundu. Akçay'ın çalışması resmi kaynaklara dayanarak 1990'lardan itibaren en kapsamlı verileri sunmaktadır.

21. "TİKA Faaliyetleri ve Resmi Kalkınma Yardımları," No.1 (Ağustos 2013), s. 4.

22. Kalkınma yardımlarının koordinasyonu ve raporlanmasının yanı sıra yoksullukla mücadele, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması, kapasite paylaşımı, teknik yardım, kültürel işbirliği, Türkiye'nin kültürel ve tarihi mirasının korunması ve restorasyonu ile kapasite geliştirme TİKA'nın temel görevleri olarak tanımlanmaktadır. "TİKA Faaliyetleri ve Resmi Kalkınma Yardımları," Ağustos 2013, s. 4.

23. Akçay, *Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları*, s. 78.

24. "TİKA Türkiye'dir" Türkiye'nin her türlü kalkınma işbirliği, kapasite geliştirme ve yardım faaliyetlerini tanımlamak için Türkiye'deki tüm siyasi elitler tarafından sıklıkla kullanılan bir ifadedir. İfadenin ilk kullanımı bilinmemekle birlikte 2000 yılının ortalarından itibaren Balkanlar'dan Orta Doğu ve Afrika'ya kadar oldukça popüler hale gelmiştir. İlgili haberler için bkz. <http://kdk.gov.tr/haber/bekir-bozdog-ve-cevdet-yilmaz-somalide/226> www.haberturk.com/dunya/haber/856320-gaztede-insan-olmak www.haberturk.com/dunya/haber/823798-somalide-turk-mucizesi TİKA'dan sorumlu Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ basına yaptığı açıklamada, bu ifadeyi ilk kez Makedonya'da bir açılış töreni sırasında bir kadından duyduğunu söyledi. "Çocuğu tarafından TİKA'nın ne olduğu sorulduğunda şöyle cevap verdi: TİKA camilerimizi restore ediyor, çocuklarımıza burs veriyor. TİKA Türkiye'dir." <http://www.tika.gov.tr/haber/tika-turkiyedir/457>

25. Ahmet Davutoğlu, "Türkiye'nin Dış Politika Vizyonu: 2007 Yılı Değerlendirmesi," *Insight Turkey*, Cilt 10. No. 1. (2008), s. 77-80.
26. Ahmed Davutoğlu, "Türkiye'nin Dış Politika Vizyonu: 2007 Yılı Değerlendirmesi." s. 78.
27. Türkiye'nin dış politikadaki son on yılına ilişkin kapsamlı bir okuma için bkz: İbrahim Kalın (ed.), *2000'li Yıllar: Türkiye'de Dış Politika*. (İstanbul: Meydan Yayıncılık, 2011) ve Cemal Haşimi (ed.), *2000'li Yıllar: Türkiye, Avrupa ve Avrupa Birliği*. (İstanbul: Meydan Yayıncılık, 2011). "2000'li Yıllar" başlıklı seri, Türkiye'nin son on yılını ekonomiden kültüre, demokratikleşmeden hukuka, eğitimden medyaya, siyasi partilerden kimliklere kadar farklı odak noktalarıyla ele alan 10 derleme çalışmadan oluşuyor. Bkz. <http://www.2000liyillar.com/kitaplar.htm>
28. *Insight Turkey*'in ilk yıllık konferansına bakınız: 2010'da Washington DC'de düzenlenen *Yeni Türkiye'yi Tartışmak*. <http://www.insightturkey.com/first-annual-conference-debating-new-turkey/events/173>
29. "TİKA Faaliyetleri ve Resmi Kalkınma Yardımları," No.1 (Ağustos 2013), s. 4.
30. Uygulanan projeler arasında teknik yardım ve işbirliği, program yardımı, eğitim (eğitim ve eğitim materyallerinin sağlanması, okul yapımı ve yenilenmesi), sağlık sektörünün iyileştirilmesi (hastane yapımı ve yenilenmesi, tıbbi ekipman ve malzeme sağlanması, cerrahi operasyonlar, aşılama kampanyaları), su ve sanitasyon, kamu ve sivil altyapının iyileştirilmesi, kültürel işbirliği, restorasyon faaliyetleri, konut ve tarım projeleri (ekipman ve teknik destek sağlanması) yer almaktadır. Faaliyetlerin tam listesi için bkz. <http://www.tika.gov.tr/en/faaliyet Alanları/2> ve ayrıntılı ülke listesi için bkz. TİKA vizyon belgesi ancak bu ülkelerden bazıları aşağıdaki gibidir: Afganistan, Azerbaycan, Gürcistan, Türkmenistan, Pakistan, Butan, Estonya, Romanya, Yunanistan, Benin, Bostvana, Cibuti, Etiyopya, Nijer, Macaristan, Küba, Vanuatu, Sierra Leone, Filistin, Mısır, Madagaskar, Moritanya, Togo, Eritre vb.
31. "TİKA Faaliyetleri ve Resmi Kalkınma Yardımları," No.1 (Ağustos 2013), s. 6-7.
32. "TİKA Faaliyetleri ve Resmi Kalkınma Yardımları," No.1 (Ağustos 2013), s. 6.
33. "TİKA Faaliyetleri ve Resmi Kalkınma Yardımları," No.1 (Ağustos 2013), s. 13.
34. "TİKA Faaliyetleri ve Resmi Kalkınma Yardımları," No.1 (Ağustos 2013), s. 13.
35. İstatistikler TİKA Başkanlığı tarafından sağlanmıştır ve verilerin sadece RKY kriterine uyan yardımları ifade ettiği unutulmamalıdır. Çok sayıda STK, Türkiye'nin insani yardımlarının önemli bir parçası olmuş ve İnsani Yardım Vakfı, Kimse Yok mu, Cansuyu, Yeryüzü Doktorları, Yardımlı gibi birçok STK, faaliyetlerinde küresel bir erişim sağlamayı başarmıştır.
36. Küresel İnsani Yardım Raporu, 2013, s. 4. GHA küresel insani yardıma ilişkin en kapsamlı güncel verileri sağlamaktadır. <http://www.globalhumanitarianassistance.org/wp-content/uploads/2013/07/GHA-Report-20131.pdf>. Dünya genelinde acil insani yardımların azaltılması yönündeki eğilime rağmen Türkiye'nin 2012 yılında da bu artışı sürdürdüğünü belirtmek önemlidir.
37. Küresel İnsani Yardım Raporu, 2013, s. 37.
38. "TİKA Faaliyetleri ve Resmi Kalkınma Yardımları," No.1 (Ağustos 2013), s. 8.
39. "TİKA Faaliyetleri ve Resmi Kalkınma Yardımları," No.1 (Ağustos 2013), s. 15. Bu noktada, Türkiye'nin uluslararası yardımlarının Pakistan, Suriye ve Somali gibi az sayıdaki devlete yoğunlaştığı ve diğerlerine zarar verdiği algısının daha çok acil insani yardımlarla ilgili olduğunu belirtmek gerekir. Türkiye'nin uluslararası yardım politikasına ilişkin kapsamlı bir resim sunmamaktadır.
40. Bkz. <http://www ldc4istanbul.org/>
41. http://www ldcwatch.org/index.php?option=com_content&view=article&id=2&Itemid=27&lang=en
42. İstanbul Deklarasyonu için bkz. <http://ldc4istanbul.org/uploads/IPoA.pdf> ve Türkiye'nin EAGÜ'lere yönelik ekonomik-teknik paketi için bkz. http://ldc4istanbul.org/uploads/special_supplement120511.pdf
43. "TİKA Faaliyetleri ve Resmi Kalkınma Yardımları," No.1 (Ağustos 2013), s. 15.
44. Bazı örnekler için www.aa.com.tr/en/news/236474--un-praises-turkey-s-effort-on-syria-refugees <http://www.hurriyetdailynews.com/un-chief-visits-camps-and-praises-turkey.aspx?pageID=238&nID=36378&NewsCatID=338> <http://english.cntv.cn/program/asiatoday/20130313/100060.shtml>

45. <http://english.sabah.com.tr/national/2013/09/12/pm-erdogan-islamophobia-is-a-crime-against-insanlik>

46. Bkz. <http://www.aa.com.tr/en/news/233245--turkey-to-host-first-ever-world-humanitarian-summit-in-2016>

47. bkz. <http://www.akparti.org.tr/english/haberler/ak-party-group-meeting-november-23-2010/25713> ve <http://www.haberturk.com/dunya/haber/661358-stklarla-somaliyi-degerlendirdi>

48. Recep Tayyip Erdoğan. "Somali'nin Gözyaşları" *Foreign Policy*. (10 Ekim 2011). http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/10/10/the_tears_of_somalia
Bu konuşmalardan bazıları için bkz. <http://www.ldc4istanbul.org/uploads/newsletter2.pdf>
http://gadebate.un.org/sites/default/files/gastatements/66/TR_en.pdf
<http://www.thenewturkey.org/erdogan-a-new-order-of-justice-is-needed/new-world/1317>
<http://www.akparti.org.tr/english/haberler/ak-party-group-meeting-november-23-2010/25713>
<http://www.akparti.org.tr/english/haberler/ak-party-group-meeting-october-9-2012/32934>
<http://www.haberturk.com/gundem/haber/784951-basbakandan-onemli-aciklamalar>
<http://news.gmu.edu/articles/2417>

49. <https://www.afad.gov.tr/EN/HaberDetay.aspx?ID=5&icerikID=911>
<http://kdk.gov.tr/haber/basbakan-yardimcisi-bozdag-ankara-somaliye-2-yil-once-bugun-ses-vermisti/284>

50. Burada 2011 yılında "Türkiye'nin OECD/DAC yardım alıcıları listesinde yer alan 131 ülkeye kalkınma yardımı sağladığı" ve "talep odaklı bir yardım politikası" uyguladığı belirtilmelidir. http://www.mfa.gov.tr/turkey_s-development-cooperation.en.mfa

51. Son haberlere bakınız: "Türk vakıf ve derneklerinin Kurban Bayramı kampanyaları Türkiye'den Asya'ya, Afrika'dan Balkanlar'a ve Uzak Doğu'ya kadar dünyanın dört bir yanında ilgi görüyor." <http://www.aa.com.tr/en/s/241036--turkish-eid-reliefs-reach-over-2-5-million-families>

52. Ahmet Davutoğlu "Türkiye'nin İnsani Diplomasisi: Hedefler, Zorluklar ve Beklentiler," *Nationalities Papers: Milliyetçilik ve Etnisite Dergisi*, Cilt 41. No. 6 (2013), s. 866.

53. Konferans, tüm büyükelçilerin katılımıyla gerçekleştirildiği için Türkiye'nin dış politikası açısından en önemli etkinliklerden biridir ve Türkiye'nin küresel politikadaki ana stratejilerinin tartışıldığı ve belirlendiği bir platform işlevi görmektedir. Konferansın sonuç bildirgesine bakınız: http://www.mfa.gov.tr/final_declaration_of_the_fifth_annual_ambassadors_conference.tr.mfa

54. Ahmet Davutoğlu "Turkey's Humanitarian Diplomacy," s. 866-870.

55. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-v-buyukelciler-konferansinda-yaptigi-konusma_-2-ocak-2013_-ankara.tr.mfa

56. Ahmet Davutoğlu "Turkey's Humanitarian Diplomacy," s. 868.

57. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-yurtdisi-vatandaslar-danisma-kurulu-toplantisi_-17-06-2013.tr.mfa

http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-ahmet-davutoglu_nun-diyarbakir-dicle-universitesinde-verdigi-buyuk-restorasyon-kadim-den-kuresellesmeye-yeni.tr.mfa

More than 34,000 foreign companies have already invested in Turkey. How about you?

GE Healthcare

Indesit Company

MANGO

ORACLE

TOYOTA

INVEST IN TURKEY

- Son on yılda (2002-2012) yıllık ortalama %5 reel GSYİH büyüme oranı ile dünyanın en hızlı büyüyen ekonomilerinden biri ve Avrupa'nın en hızlı büyüyen ekonomisi
- Yıllık ortalama %5,2'lik büyüme oranıyla OECD üyeleri arasında en hızlı büyüyen ekonomi (OECD 2012-2017)
- 16th SAGP'ye göre 1 trilyon doların üzerinde GSYİH ile dünyanın en büyük ekonomisi (IMF 2012)
- Yarısı 30 yaşın altında olan 76 milyonluk bir nüfus
- Avrupa, Kafkasya, Orta Asya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya erişim
- Son derece rekabetçi yatırım teşviklerinin yanı sıra özel Ar-Ge desteği
- Yılda yaklaşık 600.000 üniversite mezunu

REPUBLIC OF TURKEY PRIME MINISTRY
INVESTMENT SUPPORT AND
PROMOTION AGENCY

**YOUR ONE-STOP-SHOP
IN TURKEY**

invest.gov.tr